

29800 VIII   Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2005
nr. 254 Verslag van een schriftelijk overleg

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Den Haag, 15 augustus 2005

De vaste commissie voor **Onderwijs, Cultuur en Wetenschap**¹⁾ heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap naar aanleiding van de brief d.d. 7 april 2005 (Kamerstuk 29800 VIII, nr. 193) inzake het rapport over de invoering van het Europees Manifest voor regionale talen of talen van minderheden in Nederland. De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 15 augustus 2005. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie
Cornielje

Adjunct-griffier van de commissie
Jaspers

Inhoudsopgave

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

1. Algemeen
2. Voorschoolse educatie
3. Primair onderwijs
4. Voortgezet onderwijs
5. Hoger en universitair onderwijs
6. Onderwijs in Friese geschiedenis en cultuur
7. Fries in de lerarenopleiding

II Reactie van de minister

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

1. Algemeen

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het rapport van de commissie van deskundigen van de Raad van Europa (hierna “de commissie”) en de reactie van de minister daarop. Deze leden constateren dat de minister onverminderd investeert in de verbetering van de positie van het Fries in het onderwijs maar dat tegelijkertijd de kennis van het Fries en het draagvlak voor het gebruik van het Fries in het onderwijs afneemt. De leden van deze fractie betreuren dat maar beseffen tegelijkertijd dat dit het resultaat is van een maatschappelijke ontwikkeling waardoor het gebruik van het Fries niet valt af te dwingen. Door een goed stimuleringsbeleid kan deze taal ook voor de toekomst behouden blijven. Deze leden hechten er daarom aan dat de specifieke uitkering die bedoeld is voor de verbetering van het Fries door de provincie Fryslân wordt voorgezet. Bij de invulling van het beleid tot verbetering van de positie van het Fries en in de regelgeving moet echter naar het oordeel van de leden van de CDA-fractie wel rekening worden gehouden met de maatschappelijke realiteit. Maakt de minister met de provincie Fryslân in het kader van de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur ook prestatieafspraken voor de aanwending van de specifieke uitkering? Zo neen, waarom niet. Zo ja, welke?

De leden van de PvdA-fractie danken de minister voor haar reactie op het rapport van de commissie van de Raad van Europa waarin vermeld wordt in hoeverre Nederland voldoet aan de bepalingen van het Europees Handvest voor regionale talen of minderheden. Jaarlijks ontvangt de provincie Fryslân een specifieke uitkering van het Rijk voor verbetering van de positie van het Fries in het onderwijs. De specifieke uitkering voor deze verbetering is enkele jaren geleden structureel verhoogd om activiteiten te ontwikkelen gericht op vergroting van het draagvlak voor Fries. De leden van de PvdA-fractie willen weten hoe groot het bedrag is dat de provincie Fryslân ontvangt. Tevens willen deze leden weten welke activiteiten de provincie Fryslân heeft ontwikkeld voor het vergroten van het draagvlak voor Fries.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de reactie van de minister op het rapport van een commissie van deskundigen van de Raad van Europa. De commissie is, samen met de provincie Fryslân, van mening dat de minister zich te vrijblijvend opstelt in haar inspanningen om de positie van het Fries binnen het onderwijs te

verbeteren. De leden van de ChristenUnie-fractie delen de kritische houding van de commissie en de provincie Fryslân.

2. Voorschoolse educatie

De leden van de CDA-fractie constateren met tevredenheid dat er meer Friestalig materiaal voor peuterspeelzalen en kinderdagverblijven beschikbaar is gekomen. Ook zien zij dat het aantal instellingen dat hiermee werkt sterk is gestegen. Met de commissie maken de leden van deze fractie zich zorgen over de deskundigheid van het Fries bij de leidsters. De minister verwijst daarvoor slechts naar het overleg van de provincie met de beroepsgroepen. Waarom zijn de opleidingen daarbij niet betrokken, zo vragen de aan het woord zijnde leden. Zijn er reeds regionale opleidingscentra die een module Friese taal voor leidsters in opleiding aanbieden?

De leden van de PvdA-fractie lezen in het rapport dat op grond van het Europees Handvest het voorschools onderwijs in Fryslân voor een aanmerkelijk deel in het Fries dient te worden gegeven. De commissie constateert in de paragrafen 75 tot en met 81 dat aan deze verplichting uit het Europees Handvest niet wordt voldaan, maar dat er wel kleine verbeteringen zijn opgetreden sinds het vorige rapport. De leden van deze fractie vernemen graag wat de voornemens zijn van de minister en de provincie Fryslân afzonderlijk, dan wel gezamenlijk, om uiterlijk 2007 te voldoen aan deze verplichting.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen zich af of de minister de huidige situatie in de voorschoolse kinderopvang, waar het gebruik van Fries enkel een mogelijkheid is en niet tot de vereisten behoort, wenselijk acht. Is de minister met de bovengenoemde leden van mening dat een verplichting van het gebruik van het Fries tot een duidelijke verbetering zou leiden?

3. Primair onderwijs

De leden van de CDA-fractie constateren dat het primair onderwijs niet voor een aanmerkelijk deel in het Fries wordt gegeven en daarmee niet voldoet aan het Europees Handvest. Deze leden betreuen dat maar zien dat tegelijkertijd ook als een gevolg van een maatschappelijke ontwikkeling, waarbij de kennis van het Fries thuis ook afneemt en minder Friezen het belang daarvan inzien. Deze leden hebben dan ook alle begrip voor het voorstel van Gedeputeerde Staten om naast een algehele ontheffing ook een partiele ontheffing van de kerndoelen Fries mogelijk te maken. De leden van de CDA-fractie hebben begrepen dat inmiddels ook Provinciale Staten hierover hebben besloten. Kan de minister de Kamer over dit besluit inlichten? Hoe beoordeelt de minister dit besluit en wat zijn de consequenties voor de formulering van de nieuwe kerndoelen basisonderwijs, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Is het niet beter om ook de kerndoelen minder strikt te formuleren, om zo te voorkomen dat veel scholen ontheffing vragen en de kerndoelen een dode letter worden? Friesland heeft te kampen met relatief veel leerlingen met onderwijsachterstanden. Ziet de minister een relatie met de kennis en het gebruik van de Friese taal thuis en op school, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Zo ja, wat betekent dit voor de inhoud en kwaliteit van de onderwijsprogramma's in de Friese en Nederlandse taal en voor de inrichting van het onderwijsachterstandenbeleid in Friesland?

Ook de leden van de PvdA-fractie merken op dat het primair onderwijs in de provincie Fryslân op grond van het Europees Handvest voor een aanmerkelijk deel in het Fries dient te worden gegeven. Ook hier constateert de commissie in de paragrafen 82 tot en met 88 dat niet voldaan wordt aan deze bepaling uit het Europees Handvest. In haar vorige rapport kwam de commissie tot eenzelfde conclusie. Vindt de minister het voldoende om meer realistische doelstellingen voor het Fries op te nemen in haar voorstel voor nieuwe kerndoelen in plaats van meer te investeren in het Friese onderwijs? Welke overwegingen liggen daaraan ten grondslag? Graag vernemen de leden van de PvdA-fractie haar reactie hierop.

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen in het rapport van de commissie dat er vraag bestaat naar een advies op welke manier gezinnen moeten omgaan met het gebruik van twee talen. Op welke manier gaat de minister inhoudelijk invulling geven aan dit advies, zo vragen deze leden. De minister reageert op de constatering van de commissie dat de overheid de CITO Piramide methode zou kunnen opleggen aan de afnemers van onderwijs. De minister stelt vast dat deze bewering niet klopt omdat gemeenten vrij zijn om de methode vast te stellen. Is de minister met de leden van deze fractie van mening dat het gebruik van deze methode dient te worden afgeremd, omdat deze tot gevolg heeft dat Fries sprekende gezinnen nadrukkelijk het advies van leraren krijgen om Nederlands met hun kinderen te spreken en verschillende leraren, die voorheen lesgaven in het Fries, inmiddels zijn overgestapt op het lesgeven in het Nederlands?

4. Voortgezet onderwijs

De leden van de CDA-fractie steunen het voorstel om de ontheffingsbevoegdheid voor de kerndoelen Fries te harmoniseren met het primair onderwijs en onder te brengen bij de provincie. Worden ook de inrichting van de ontheffing en de inhoud van de kerndoelen geharmoniseerd, zo vragen deze leden. De leden van deze fractie vragen de minister ook om aan te geven waarom zij de invoering van kerndoelen voor de onderbouw voortgezet onderwijs wel realistisch acht maar niet het risico aanwezig acht dat straks een groot deel van de scholen gebruik maakt van de ontheffingsmogelijkheid.

Zijn er ook scholen die het Fries in de bovenbouw en mogelijk zelfs als eindexamenvak aanbieden, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Aant de minister dit wel wenselijk?

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat de minister de mogelijkheid noemt van ontheffingsmogelijkheden ‘die naast algehele ontheffing ook (tijdelijke) partiële ontheffing voor onderdelen van de kerndoelen mogelijk maakt.’ De minister is blijkbaar van mening dat dit de scholen in staat stelt zich meer realistische doelen ten aanzien van het Fries te kunnen stellen. Deze leden vrezen dat wanneer scholen (dreigen) de kerndoelen, die de positie van Fries in het onderwijs moet garanderen, niet halen, gemakkelijker aanspraak zullen maken op deze algehele en/of partiële ontheffing. De leden van deze fractie vragen dan ook of deze maatregel niet in strijd met de opmerking van de minister dat er “aanzienlijke inspanningen” vereist zijn om de kwaliteit van het Fries te verbeteren?

5. Hoger en universitair onderwijs

De leden van de CDA-fractie vragen aan de minister wat zij concreet bedoelt met de cryptische zin: “Fries in het hoger en universitair onderwijs zal op gepaste wijze onder mijn aandacht blijven”. Is er ook bij buitenlandse studenten in Nederland en aan buitenlandse universiteiten belangstelling voor het studeren van de Friese taal, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Wordt dit bevorderd door diezelfde instituten die zich richten op het promoten van de Nederlandse taal in het buitenland?

6. Onderwijs in Friese geschiedenis en cultuur

De leden van de CDA-fractie onderschrijven met de minister het belang om in cultuureducatie ook de verbinding met het Fries te leggen. Is het programma Cultuur en School hier ook mede op gericht, zo vragen deze leden. Zo neen, waarom niet?

Deelt de minister de mening dat de kennis van het Fries en van de Friese geschiedenis en cultuur bevorderd wordt wanneer ook in de diverse media het Fries gebruikt wordt en aan de Friese geschiedenis en cultuur aandacht wordt geschonken? Maakt dit aspect ook onderdeel uit van de Bestuursafpraak, zo vragen deze leden.

7. Fries in de lerarenopleiding

Naar het oordeel van de leden van de CDA-fractie draagt de kennis van het Fries van ouders en leraren bij aan de positie van het Fries in het onderwijs. Dat het Fries op de Pabo een keuzevak is, begrijpen deze leden. Maar stellen werkgevers het als een vereiste aan sollicitanten dat zij dit keuzevak hebben gevolgd, zo vragen zij. Wordt het Fries ook aangeboden in het nascholingsaanbod van de lerarenopleidingen? Overigens spreekt deze paragraaf alleen over Pabo’s. Deze leden vragen daarom naar de praktijk op de lerarenopleidingen voortgezet onderwijs. Is het juist met de invoering van kerndoelen voor de onderbouw ook niet van belang dat op deze lerarenopleiding er een goed programma Fries wordt aangeboden?

De minister merkt op, zo lezen de leden van de ChristenUnie-fractie, dat een inspectierapport uit 1999 duidelijk maakte dat de lessen Fries een lage kwaliteit hadden, mede doordat er een gebrek was aan gekwalificeerde leraren. Inmiddels is dit rapport al weer zes jaar oud. De leden van deze fractie vragen of de situatie van het gebrek aan gekwalificeerde leraren inmiddels is veranderd.

In verband daarmee willen deze leden graag weten hoe de minister staat tegenover het doorvoeren van een verplichting Friese taal te leren, voor leraren die willen werken in de provincie Fryslân?

Ten slotte vragen deze leden de minister of zij heeft overwogen om een imago-offensief te beginnen om het Fries binnen het onderwijs te promoten?

II Reactie van de minister

In het navolgende treft u de antwoorden op de schriftelijke vragen van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de brief van 7 april 2005 (Kamerstukken II 2005/05, 29 800 VIII, nr. 193).

1. Algemeen

De leden van de CDA-fractie vragen of in het kader van de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur ook prestatieafspraken voor de aanwending van de specifieke uitkering zijn gemaakt. In het uitvoeringsconvenant Friese taal en cultuur, dat op 14 maart 2005 werd afgesloten met de provincie Fryslân, staan de producten en resultaten opgesomd van een groot aantal activiteiten die met de specifieke uitkering worden bekostigd.

Enkele voorbeelden van deze producten en resultaten zijn de volgende.

- Jaarlijks neemt het aantal peuterspeelzalen en kinderdagverblijven dat werkt met Friestalige of tweetalige groepen met tien toe.
- De deelname aan de (met een onderdeel Fries aangevulde) opleiding tot taalcoördinator wordt gestimuleerd, zodat er binnen enkele jaren voor alle scholen c.q. clusters van scholen een taalcoördinator is opgeleid.
- Alle basisscholen hebben binnen enkele jaren een taalbeleidsplan geformuleerd en voeren dat beleid ook uit.
- Binnen drie jaar is een modelleerplan ‘Fries en tweetalig onderwijs in het voortgezet onderwijs’ gerealiseerd.
- Binnen vijf jaar is het aantal onbevoegde leerkrachten Fries in het primair en voortgezet onderwijs aanzienlijk gedaald.

De leden van de PvdA-fractie willen weten hoe groot het bedrag is dat de provincie Fryslân ontvangt als specifieke uitkering voor verbetering van de positie van het Fries in het onderwijs en welke activiteiten de provincie Fryslân heeft ontwikkeld voor het vergroten van het draagvlak voor Fries.

De hier bedoelde bedragen zijn als volgt. De doeluitkering voor verbetering van het Fries in het onderwijs bedraagt ruim €730.000,-. In 2000 is aan de specifieke uitkering €68.000,- (toen fl 150.000,-) toegevoegd voor draagvlakvergroting Fries. Hiervoor heeft de provincie Fryslân de volgende twee programmalijnen uitgezet:

a. Het overleg met het primair onderwijs is geïntensiveerd door het vormen van de Coördinatie en Adviesgroep Fries in het primair onderwijs (CAG Fries PO). Binnen deze groep is een notitie over differentiatie van doelstellingen Fries uitgewerkt. In deze CAG is het onderwijsveld vertegenwoordigd door bovenscholse directeuren van het Friese primair onderwijs. Dit betekent dat er op dit niveau sprake is van overeenstemming over het te voeren beleid ten aanzien van de Friese taal en cultuur.

b. Alle basisscholen van Fryslân zijn enige keren door de provincie en de regionale onderwijsbegeleidingsdienst (Cedin) benaderd. Daarbij zijn de scholen geïnformeerd over het

beleid van de provincie. Verder is nagegaan welk taalbeleid de scholen impliciet en/of expliciet hanteren. Scholen zijn gestimuleerd om hun taalsituatie in kaart te brengen en aan de slag te gaan met het concretiseren van integraal taalbeleid. De onderwijsbegeleidingsdienst is vervolgens ingegaan op de specifieke vragen vanuit de scholen t.a.v. begeleiding. Het komend cursusjaar zullen er regionale ouderbijeenkomsten over meertalig onderwijs worden georganiseerd, met daarin o.a. een Friestalige voorlichtingsfilm en Friestalig cabaret.

2. Voorschoolse educatie

De leden van de CDA-fractie vragen zich af waarom de opleidingen niet betrokken zijn bij het overleg van de provincie met de beroepsgroepen over de deskundigheid van de leidsters in de voorschoolse educatie. Ook vragen zij of er al regionale opleidingscentra zijn die een module Friese taal voor leidsters in opleiding aanbieden.

In tegenstelling tot het vermoeden van de leden van CDA-fractie zijn de opleidingen hier wel degelijk bij betrokken. Het structurele overleg met de Regionale Opleidingen Centra (ROC's), want dat zijn de instellingen die peuterleidsters opleiden, heeft in de tweede helft van 2004 zijn definitieve beslag gekregen. In dat overleg wordt ook gesproken over de Friestalige dimensie van de nog te formuleren competenties voor het beroepsonderwijs. Er heeft enkele jaren geleden een project gedraaid dat voor de sector Sociaal Pedagogisch Werk geleid heeft tot modules Fries. Deze ontwikkeling krijgt nu een nieuwe impuls. Daarbij wordt ook gestreefd naar toepassing in andere sectoren. Het is echter tevens van groot belang dat provincie, de ROC's en het Agrarisch Opleidingscentrum (AOC) komen tot een gezamenlijke visie op de secundaire beroepsopleiding in een tweetalige context.

De leden van de PvdA-fractie vernemen graag wat de voornemens zijn van de minister en de provincie Fryslân afzonderlijk, dan wel gezamenlijk, om uiterlijk 2007 te voldoen aan de verplichting dat het voorschools onderwijs in Fryslân voor een aanmerkelijk deel in het Fries dient te worden gegeven.

Om het gebruik van het Fries in peuterspeelzalen en kinderdagverblijven verder te bevorderen is met subsidie van de provincie en het rijk (VWS en SZW) ondersteunend materiaal in de Friese taal ontwikkeld ten behoeve van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Zoals ook door de CDA-fractie is aangegeven is het aantal instellingen dat hiermee werkt sterk gestegen; inmiddels tot ruim boven de honderd. Dit materiaal kan over een reeks van jaren worden gebruikt om het gebruik van het Fries in de provincie Fryslân systematisch te stimuleren. Ik verwacht dan ook dat de verbeteringen zich de komende jaren verder zullen doorzetten. De provincie zal vóór 1 januari 2008 een volledig dekkend aanbod van alle gangbare intentionele taak- en speelactiviteiten realiseren ter ondersteuning van Friestalige en tweetalige peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Hiertoe is op 1 januari 2003 een speciaal project gestart. De provincie bewerkstelligt dat alle instellingen die werken vanuit een tweetalige context vóór 1 januari 2008 in staat zijn om tweetalig te werken met het programma Piramide. Het Friestalige materiaal is ook los van Piramide als zelfstandige leergang in te zetten.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen zich af of de minister de huidige situatie in de voorschoolse kinderopvang, waar het gebruik van Fries enkel een mogelijkheid is en niet tot de vereisten behoort, wenselijk acht. Is de minister met de bovengenoemde leden van mening dat een verplichting van het gebruik van het Fries tot een duidelijke verbetering zou leiden, zo vragen zij.

Met het in werking treden van de Wet kinderopvang is het gebruik van het Nederlands als voertaal voor kinderdagverblijven in het hele land verplicht gesteld. Voor het Friese taalgebied is als uitzondering toegestaan dat ook het Fries als voertaal wordt gebruikt in de

plaats van of naast het Nederlands. Daarmee heeft het Fries in kinderdagverblijven in het Friese taalgebied een met het Nederlands vergelijkbare status. Deze bepaling is nog maar kort van kracht en wordt nog geëvalueerd. De provincie Fryslân zal het initiatief nemen om in 2005 in overleg met de ministeries van OCW, VWS en SZW te komen tot een nadere uitwerking van integraal taalbeleid. Indien daartoe aanleiding is, op basis van deze uitwerking en eventuele overige evaluatiegegevens, beziet de minister van SZW in overleg met de Provincie Fryslân of de tekst van het huidige artikel 55 uit de Wet Kinderopvang aanpassing behoeft, in aansluiting op gelijksoortige ontwikkelingen op onderwijsterrein en eventueel op het terrein van de minister van VWS.

3. Primair onderwijs.

De leden van de CDA-fractie vragen om te worden ingelicht over het besluit van Provinciale Staten over de kerndoelen, hoe ik dit beoordeel en wat de consequenties zijn voor de formulering van de nieuwe kerndoelen basisonderwijs. Zij vragen of het niet beter is om de kerndoelen minder strikt te formuleren, om zo te voorkomen dat veel scholen ontheffing vragen en de kerndoelen een dode letter worden.

Provinciale Staten van Fryslân hechten aan een volledige spiegeling van de kerndoelen Fries aan die voor het Nederlands. De Staten vinden dat er vanuit de principes van gelijkwaardigheid en gelijkberechtiging van het Fries t.o.v. het Nederlands een rechtstreekse relatie kan worden gelegd naar de gelijkwaardigheid van de kerndoelen voor het Nederlands en het Fries.

In de huidige kerndoelen zijn de kerndoelen voor Friese taal nagenoeg gelijk aan de kerndoelen voor Nederlands.

Uit het inspectierapport “Het onderwijs in het Fries op de basisscholen in Friesland” uit 2001 bleek echter dat veel scholen de kerndoelen Fries als niet realistisch ervaren. Dit is reden om iets te doen aan de kerndoelen voor het Fries.

Op 19 maart 2004 heb ik de voorstellen voor nieuwe kerndoelen aan uw Kamer gestuurd.

In dit voorstel heb ik een evenwicht gezocht tussen twee uitgangspunten, namelijk het bieden van beleidsruimte aan scholen en het waarborgen van een doorgaande leerlijn.

Aangegeven is dat de reductie van het aantal kerndoelen bij Nederlands beperkt is, omdat deze doelen – gezien de positie van het Nederlands in het onderwijs - essentieel zijn voor de ontwikkeling van een leerling in de basisschoolleeftijd en om een goede aansluiting met het voortgezet onderwijs mogelijk te maken. Bovendien staat variatie in het aanbod van Nederlands een doorgaande leerlijn naar het voortgezet onderwijs in de weg.

Voor het Fries gelden deze uitgangspunten niet of minder. Daarom is in mijn voorstel het aantal kerndoelen voor het Fries verminderd. Op de door mij voorgestelde wijze krijgen de scholen in Fryslân meer ruimte om zelf een realistische invulling te geven aan het onderwijs in de Friese taal. Scholen krijgen hierdoor ook optimale ruimte om het onderwijs in het Fries af te stemmen op het onderwijs in het Nederlands en andersom. Ik doel hiermee op het proces dat ‘transfer’ wordt genoemd. Transfer kan bijvoorbeeld bij uitbreiding van de woordenschat, luister- en leesstrategieën en taalbeschouwing aan de orde zijn.

Mijn voorstellen voor nieuwe kerndoelen bieden aan Gedeputeerde Staten van Fryslân ook de mogelijkheid om hun systeem van partiële ontheffingen voor het vak Fries toe te passen. Een volledige ontheffing voor het vak Fries hoeft niet meer te worden verleend, omdat Gedeputeerde Staten de mogelijkheid hebben om in hun ontheffingenbeleid ‘maatwerk’ te leveren dat scholen stimuleert om hun doelstellingen wat betreft het Fries geleidelijk hoger te gaan leggen. Met dit alles wordt er naar gestreefd dat de kerndoelen voor het Fries realistisch zijn en niet een dode letter worden.

Voorts vragen deze leden of ik een relatie zie met het relatief grote aantal leerlingen met onderwijsachterstanden in de provincie Fryslân en de kennis en het gebruik van de Friese taal thuis en op school. Zo ja, vervolgen zij, wat betekent dit dan voor de inhoud en de kwaliteit van de onderwijsprogramma's in de Friese en de Nederlandse taal en voor de inrichting van het onderwijsachterstandenbeleid in Fryslân.

De relatie tussen het relatief grote aantal leerlingen met onderwijsachterstanden in de provincie Fryslân en de kennis en het gebruik van de Friese taal thuis en op school is onderdeel van een onderzoek dat de Provincie Fryslân door RU Groningen en Fryske Akademy heeft laten uitvoeren (zie: E.C.M. van Ruijven (2003) Voorsprong of achterstand? Onderzoek naar het onderwijsniveau van de Friese leerlingen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs, Leeuwarden, Fryske Akademy en E.C.M. van Ruijven (2004) Onderwijseffectiviteit in Fryslân; Academisch proefschrift RU Groningen). De resultaten van het onderzoek geven onmiskenbaar aan dat de hier bedoelde relatie er niet is. De onderwijsachterstand van de leerlingen in Fryslân wordt niet veroorzaakt door de (Friestalige of tweetalige) taalachtergrond van de leerlingen.

De verschillen in taal- en rekenprestaties worden op individueel niveau voorspeld door factoren als: sekse, leeftijd, sociaal economische achtergrond, prestatiemotivatie en aanleg/potentie.

Op de vraag van de leden van de PvdA-fractie of het voldoende is om meer realistische doelstellingen voor het Fries op te nemen in het voorstel voor nieuwe kerndoelen in plaats van meer te investeren in het Friese onderwijs, wil ik graag als volgt reageren.

Naast realistische doelstellingen is het ook nodig om voldoende te investeren in het Friese onderwijs. De afgelopen jaren zijn de beschikbare middelen voor de doeluitkering voor verbetering van Fries in het onderwijs geleidelijk toegenomen, van ruim €400.000,- in 1999 tot ruim €740.000,- nu. Daarnaast ontvangt Fryslân ook nog een jaarlijkse doeluitkering in verband met de materiële instandhouding voor het onderwijs in het Fries (€230.000,-); een jaarlijkse doeluitkering Friese taal en cultuur van omstreeks €440.000; een ieder jaar vast te stellen bedrag voor (tv-)kinderprogramma's en tv-programma's die gewijd zijn aan Friese taal en cultuur (in 2004 was dat €100.000,-); tenslotte zijn er nog incidenteel door het rijk bekostigde activiteiten om de positie van het Fries te verbeteren. Ik heb geen reden om aan te nemen dat dit alles tezamen onvoldoende zou zijn.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen op welke manier inhoudelijk invulling zal worden gegeven aan de behoefte aan een advies op welke manier gezinnen moeten omgaan met het gebruik van twee talen.

Stichting Partoer, een welzijnsinstelling van de provincie Fryslân heeft een "Notitie Taalmodellen Fries: opvoeden tot tweetaligheid in de voorschoolse periode" opgesteld. Hierin staat onder meer dat ouders in de gelegenheid moeten worden gesteld om op basis van optimaal verantwoorde informatie een doelbewuste keuze te maken uit drie modellen: Nederlandstalig, Friestalig of tweetalig opvoeden. In geval van een tweetalige samenlevingsvorm zouden ouders moeten worden geadviseerd om de kinderen consequent tweetalig op te voeden. Dat houdt in dat de Nederlandstalige ouder naar de kinderen toe consequent de Nederlandse taal gebruikt en de Friestalige ouder consequent in de Friese taal met de kinderen communiceert. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat dit de ideale manier is om leerlingen tot een optimale beheersing van twee talen te begeleiden. In de Coördinatie en Adviesgroep Fries in de voorschoolse periode wordt de implementatie van deze notitie nader uitgewerkt. De notitie moet nog worden voorgelegd aan Gedeputeerde Staten van Fryslân.

Voorts vragen deze leden of de methode voor vroeg- en voorschoolse educatie 'Piramide' moet worden afgeremd, omdat deze tot gevolg heeft dat Fries sprekende gezinnen nadrukkelijk het advies van leraren krijgen om Nederlands met hun kinderen te spreken en verschillende leraren, die voorheen lesgeven in het Fries, inmiddels zijn overgestapt op het lesgeven in het Nederlands.

Methoden voor voor- en voerschoolse educatie (VVE) worden gebruikt op peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en voor de jongste groepen van het basisonderwijs. Het gaat er nadrukkelijk om dat ouders en leidsters de ontwikkeling van de jonge kinderen in de juiste talige context plaatsen. Dat kan zijn een uitsluitend Nederlandse context, een tweetalige context of een Friestalige context. Piramide en andere VVE-methoden zijn erop gericht om op een verantwoorde wijze de taalontwikkeling op het terrein van de Friese en/of de Nederlandse taal systematisch te stimuleren. Daarbij moeten we niet vergeten dat ook in de provincie Fryslân de Nederlandse taal in het dagelijks leven (zeer) dominant aanwezig is. Het afremmen van ontwikkelingsprogramma's zoals Piramide is dan ook niet aan de orde.

4. Voortgezet onderwijs.

De leden van de CDA-fractie vragen of, naast de ontheffingsbevoegdheid, ook de inrichting van de ontheffing en de inhoud van de kerndoelen voortgezet onderwijs worden geharmoniseerd met die van het primair onderwijs.

Een dergelijke harmonisatie zal niet direct, maar mogelijk wél op termijn het geval zal zijn. Gedeputeerde Staten van Fryslân hebben de bevoegdheid om scholen in het primair onderwijs ontheffing te verlenen van de verplichting om Fries te geven. Zij zullen deze bevoegdheid gaan hanteren in de vorm van een systematiek van differentiatie op individueel niveau. Er zullen dan uitsluitend partiële ontheffingen worden verleend en de mogelijkheid van volledige ontheffing voor het vak Fries wordt dan beëindigd.

Met Gedeputeerde Staten van Fryslân heb ik afgesproken om te bevorderen dat zij ook de bevoegdheid krijgen om in het voortgezet onderwijs scholen ontheffing te verlenen voor het vak Fries (momenteel doet dat de Inspectie). Gedeputeerde Staten zijn van plan om, als de desbetreffende wetswijziging is gerealiseerd, in (de onderbouw van) het voortgezet onderwijs de mogelijkheid voor volledige ontheffing te handhaven.

Gedeputeerde Staten streven op termijn naar een harmonisatie van beide systemen, maar willen afwachten wat de gevolgen zijn van het nieuwe beleid m.b.t. het primair onderwijs en op basis van deze ervaringen de harmonisatie ter hand nemen.

De leden van de CDA-fractie vragen voorts waarom de invoering van de kerndoelen voor de onderbouw voortgezet onderwijs wél realistisch is, maar er geen risico is dat een groot deel van de scholen gebruik maakt van de ontheffingsmogelijkheid.

Het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden van de Raad van Europa, waar Nederland zich aan conformeert, heeft als uitgangspunt dat Fries een integraal deel van het leerprogramma in het voortgezet onderwijs is. Daarom is Fries verplicht voor alle leerlingen in (de onderbouw van) het voortgezet onderwijs in Fryslân en worden er voor het Fries kerndoelen vastgesteld.

De kerndoelen zijn opgesteld in samenspraak met betrokkenen uit het veld en bieden veel ruimte voor uitwerking op schoolniveau. Deze doelen zijn realistisch, omdat er nadrukkelijk rekening wordt gehouden met de verschillen tussen de leerlingen die het voortgezet onderwijs binnenstromen. Deze verschillen hebben voor een groot deel te maken met de wijze waarop de basisscholen waar de leerlingen vandaan komen het Fries een plaats hebben gegeven in het leerprogramma.

De kerndoelen voor de onderbouw leveren in de optiek van de scholen geen kloof op tussen doelen die haalbaar zijn en doelen die volstrekt onhaalbaar worden geacht. Dat maakt dat de kerndoelen realistisch zijn, dat ze op schoolniveau op verschillende niveaus en manieren kunnen worden uitgewerkt, en dat ze kunnen rekenen op draagvlak in het veld. Daardoor zal het aantal aanvragen voor ontheffing niet toenemen.

Tenslotte vragen de leden van de CDA-fractie of er ook scholen zijn die Fries in de bovenbouw en als examenvak mogelijk maken en vragen of ik dit wenselijk vind. Er zijn inderdaad scholen die het vak Fries in de bovenbouw aanbieden, ook als eindexamenvak (keuzevak). Fries kan als examenvak worden gekozen in HAVO, VWO en VMBO. Dit is in overeenstemming met de Bestuursafspraken Friese taal en Cultuur die de rijksoverheid met de provincie Fryslân heeft gemaakt.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of de maatregel om naast een algehele ontheffing voor het vak Fries ook (tijdelijke) partiële ontheffingen toe te staan, niet in strijd is met mijn opmerking dat er aanzienlijke inspanningen vereist zijn om de kwaliteit van het Fries te verbeteren.

Naar mijn mening is een systeem van tijdelijke algemene ontheffingen of van partiële ontheffingen (permanent dan wel tijdelijk) heel goed te combineren met inspanningen om de kwaliteit van het Fries te verbeteren. Eerder heb ik al aangegeven dat Gedeputeerde Staten van Fryslân voor het primair onderwijs een systeem van partiële ontheffingen willen gaan hanteren, en voor het voortgezet onderwijs vooralsnog een systeem van volledige ontheffingen, zodra de desbetreffende wetswijziging is gerealiseerd.

5. Hoger en universitair onderwijs.

Naar aanleiding van de vraag van de leden van de CDA-fractie naar de concrete bedoeling van de zin “Fries in het hoger en universitair onderwijs zal op gepaste wijze onder mijn aandacht blijven” wil ik u het volgende antwoorden.

Met deze zin heb ik, uitgaande van de aanmoediging van de commissie om de positie van het Fries in het hoger onderwijs verder te verzekeren en te versterken, bedoeld dat indien zich daarvoor passende mogelijkheden aandienen, de Nederlandse regering zich daarvoor zal inzetten. Primair ligt hier een taak voor de provincie waar het gaat om het bevorderen van de belangstelling voor de bestaande studies met betrekking tot de Friese taal en cultuur. De overheid heeft overigens geen bemoeienis met de inhoud van de opleidingen in het hoger onderwijs.

Ook vragen zij of er bij buitenlandse studenten in Nederland en aan buitenlandse universiteiten belangstelling voor het studeren van de Friese taal is en of dit bevorderd wordt door diezelfde instituten die zich richten op het promoten van de Nederlandse taal in het buitenland.

Er zijn aan de opleidingen op het gebied van de Friese taal en cultuur geen buitenlandse studenten ingeschreven. Over de belangstelling in het buitenland om Fries te studeren zijn geen gegevens beschikbaar.

De organisatie die zich in het buitenland bezig houdt met het promoten van de Nederlandse taal is de Nederlandse Taalunie. Deze houdt zich, conform het Verdrag waarbij de organisatie is opgericht, alleen bezig met de Nederlandse taal; en niet met het Fries want dit wordt niet beschouwd als een variant op de Nederlandse taal. Wel bestaan er daar waar de Taalunie-dossiers daartoe aanleiding geven, contacten met de Fryske Akademy.

Ik wijs er verder op dat het Nederlandse cultuurbeleid beschikt over een algemeen instrumentarium dat toegankelijk is voor het Fries. Via de Nederlandse ambassades en culturele instellingen in het buitenland vindt er generieke promotie van de Nederlandse cultuur plaats. Daarbij worden alle onderdelen gelijk behandeld, dat wil zeggen geen speciale aandacht voor een bepaald onderdeel van die cultuur boven andere onderdelen. De Friese taal en cultuur wordt daarom evenals andere aspecten van de Nederlandse cultuur uitgedragen.

6. Onderwijs in Friese geschiedenis en cultuur.

Naar aanleiding van de vraag van de leden van de CDA-fractie of het programma Cultuur en School er ook mede op is gericht om in cultuureducatie de verbindingen met het Fries te leggen, kan ik u mede delen dat Gedeputeerde Staten van Fryslân inderdaad de bedoeling hebben om in cultuureducatie de verbindingen met het Fries te leggen. Gedeputeerde Staten willen deze doelstelling nadrukkelijker in de concrete activiteiten uit werken.

De mening van de leden van de CDA-fractie dat de kennis van het Fries en van de Friese geschiedenis en cultuur bevorderd wordt wanneer ook in de diverse media het Fries gebruikt wordt en aan de Friese geschiedenis en cultuur aandacht wordt geschonken, deel ik.

In de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur en het uitvoeringsconvenant Friese taal en cultuur zijn ook afspraken gemaakt over het gebruik van het Fries op televisie en in de geschreven media. Daarbij gaat het vooral om de mogelijkheid dat Friestalige televisie-uitzendingen en Friestalige tijdschriften een beroep kunnen doen op centrale fondsen zoals het Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties of het Bedrijfsfonds voor de pers.

Daarnaast heeft de provincie tot en met dit jaar de publicatie van jaarlijks vier Friestalige thematijdschriften gesubsidieerd die gratis worden verspreid. Ook subsidieert de provincie het project de F-side, waarbij per jaar minstens 25 volledige Friestalige pagina's in de twee provinciale dagbladen van Fryslân verschijnen. Tenslotte wil ik hier nog vermelden dat een algemeen cultureel opinetijdschrift wordt gesubsidieerd dat voor minstens 75% Friestalige teksten bevat (De Moanne). Mede voor het verstrekken van deze subsidies ontvangt de provincie een rijksbijdrage ten behoeve van de Friese taal en cultuur.

7. Fries in de lerarenopleiding.

De leden van de CDA-fractie vragen of werkgevers in het onderwijs het als een vereiste stellen aan sollicitanten dat zij het vak Fries hebben gevolgd tijdens hun opleiding en of Fries ook wordt aangeboden in het nascholingsaanbod van de lerarenopleidingen.

Om les te geven in het Fries is het gewenst dat de leraar beschikt over de aantekening "it Foech Frysk". Bij het vervullen van vacatures eisen de besturen van basisscholen in het algemeen niet, dat de sollicitant in het bezit moet zijn van "it Foech Frysk". De provincie zal het komende schooljaar daarover overleggen met de schoolbesturen. Ook de Inspectie van het onderwijs heeft extra aandacht voor de mate waarin het onderwijs in het Fries door bevoegde leraren wordt verzorgd.

De nascholingsinstellingen hebben structureel een nascholingsaanbod voor Fries. Hier bestaat echter weinig belangstelling voor. Als gevolg van het provinciaal beleid neemt de vraag naar nascholing Fries enigszins toe. De scholen vragen echter meer maatwerk voor de nascholing Fries. Samen met de schoolbegeleidingsdienst (Cedin) de Afûk en de hogescholen heeft de provincie de ontwikkeling van een aangepast nascholingsaanbod Fries in gang gezet.

Verder vragen deze leden of het, juist met de invoering van kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, ook niet van belang is dat de lerarenopleidingen voor het voortgezet onderwijs een goed programma Fries aanbieden.

Conform de Wet Beroepen in het Onderwijs (Wet BIO) moeten lerarenopleidingen zich wat betreft de inhoud van het vakgebied mede richten op de voor dat vakgebied geformuleerde kerndoelen. Dat geldt dus ook voor het vak Fries. Ik leg echter geen relatie tussen kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs en een programma Fries voor alle lerarenopleidingen voor het voortgezet onderwijs. Van belang is, dat er een lerarenopleiding voor het vak Fries bestaat. Er is nu zowel een eerste- als tweede-graadsopleiding voor het vak Fries. Het aanbod van de lerarenopleiding (tweede graads) aan de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden is op zich voldoende. Er is zelfs de mogelijkheid om een bevoegdheid te halen voor Nederlands en Fries. Het gaat er vooral om de belangstelling voor deze opleiding te vergroten.

Op de vraag van de leden van de ChristenUnie-fractie of het gebrek aan gekwalificeerde leraren is veranderd sinds het inspectierapport uit 1999, kan ik helaas nog geen antwoord geven. De Inspectie van het onderwijs zal hierover in zijn volgend rapport over Fries in het onderwijs rapporteren. De voorbereiding voor het tot stand brengen van dit rapport is gestart.

Deze leden vragen voorts hoe ik sta tegenover het doorvoeren van een verplichting Friese taal te leren, voor leraren die willen werken in de provincie Fryslân.

Als er de komende jaren binnen het PO een duidelijke verbetering optreedt t.a.v. de professionaliteit van leraren m.b.t. de beheersing van de Friese taal en de daaraan gerelateerde competenties met betrekking tot tweetalig c.q. meertalig (basis)onderwijs, dan is het logisch dat leraren die van buiten de provincie hier komen werken bereid zijn om zich op dit vlak te scholen. Dat betekent dat de schoolbesturen zelf, op basis van hun eigen taalbeleid dit met de betreffende leraren bespreken en daar, in het kader van de professionalisering van deze leraren, met hen bindende afspraken over maken. Eerder heb ik er al op gewezen dat er door Cedin, Afûk en hogescholen een aangepast nascholingsaanbod wordt ontwikkeld.

Op de vraag van de leden van de ChristenUnie-fractie of ik heb overwogen om een imago-offensief te beginnen om het Fries binnen het onderwijs te promoten kan ik u mede delen, dat ik een dergelijk imago-offensief niet heb overwogen. Dit is een activiteit die het best vanuit de regio zelf kan worden uitgevoerd, dus door de Provincie samen met gemeenten, schoolbesturen, ouders en leerlingen.

vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

van de Camp (CDA)	Ferrier (CDA)
Cornielje (VVD),	Rijpstra (VVD)
Voorzitter	
Lambrechts (D66)	Bakker (D66)
Hamer (PVDA)	Bussemaker (PVDA)
van Bommel (SP)	Vacature (SP)
Mosterd (CDA)	Brinkel (CDA)
Blok (VVD)	Hirsi Ali (VVD)
Balemans (VVD)	Örgü (VVD)
Slob (CU)	van der Vlies (SGP)

Vergeer (SP)	Kant (SP)
Tichelaar (PVDA)	Dijksma (PVDA)
Joldersma (CDA)	Hessels (CDA)
de Vries (CDA)	Sterk (CDA)
Van Vroonhoven-Kok (CDA)	Atsma (CDA)
Aasted Madsen-van Stiphout (CDA)	van Bochove (CDA)
Eski (CDA)	Van Hijum (CDA)
Smeets (PVDA), Ondervoorzitter	Verbeet (PVDA)
Eijsink (PVDA)	Arib (PVDA)
Leerdam, MFA (PVDA)	Stuurman (PVDA)
Van Miltenburg (VVD)	De Krom (VVD)
Kraneveldt (LPF)	Varela (LPF)
Hermans (LPF)	Nawijn (Groep Nawijn)
Van Dam (PVDA)	Adelmund (PVDA)
Visser (VVD)	Nijs MBA (VVD)
Azough (GL)	Halsema (GL)
Roefs (PVDA)	Kalsbeek (PVDA)
Jungbluth (GL)	Vendrik (GL)